

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

09 Identifikace rizikových faktorů

Identifikace rizikových faktorů je dalším důležitým krokem v procesu prevence opakování zvláště závažného násilí a je jednou z klíčových kompetencí zdravotnického personálu. Rozpoznání rizikových faktorů je základem pro management rizik a vytvoření bezpečnostního plánu. V rámci mezinárodního projektu PROTECT, který se zaměřoval na ochranu obětí ohrožených zvláště závažnými formami násilí, byly analyzovány studie zjišťující validitu a reliabilitu různých dotazníků a nástrojů používaných k identifikaci míry rizika. V následující tabulce jsou uvedeny rizikové faktory, které byly na základě statistických analýz a empirické zkušenosti vyhodnoceny jako nejvíce relevantní k vyhodnocení aktuálního nebezpečí.¹

Podklady pro identifikaci rizika	
Rizikový faktor	Kategorie rizikových faktorů
Historie násilí	
Předchozí domácí násilí na ženách	Napříč studiemi rizikových faktorů pro domácí násilí je předchozí domácí násilí na ženách nejčastějším rizikovým faktorem.
Násilí na dětech a ostatních	Někteří pachatelé domácího násilí se dopouštějí násilí pouze vůči svým partnerkám, někteří se chovají násilně i vůči dětem a širšímu okolí. Výzkumy ukazují, že velká část dětí, které jsou svědky násilí vůči jejich matkám jsou samy přímými oběťmi násilí (fyzického nebo sexuálního) – odhady se pohybují od 30% do 66%.
Násilné chování obecně	Násilí mimo rodinu poukazuje na obecnou tendenci používat násilí a tím pádem i zvýšené riziko nejen pro ženu (oběť) samotnou, ale i pro další osoby, např. pomáhající profese. Podle jedné ze studií (Hester) má polovina pachatelů domácího násilí také další trestní záznam.
Porušení ochranných opatření	Porušení nařízení (policejních, trestních či civilních soudů) ochranných opatření (zákaz přiblížení apod.), jsou spojeny se zvýšeným rizikem dalšího násilí.
Formy násilí	
Závažnost a častost násilí	Stupňování závažnosti a častosti násilí jsou jedny z nejvýznamnějších faktorů těžkých až smrtelných útoků.
Použití/vyhrožování zbraní	Použití nebo hrozby použití zbraní jsou významné rizikové faktory pro vážné a smrtelné násilí. V případech domácího násilí musíme brát v úvahu všechny zbraně, včetně střelných zbraní, nožů a jiných předmětů, které by mohly být použity jako nástroj pro zranění oběti.

¹ Tabulka včetně všech zdrojů a citací je ke stažení na http://wave-network.org/sites/wave.local/files/protectii%28czech%29final%28july2012%29_opt.pdf.

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Kontrolující chování a izolace	Kontrolující chování je považováno za významný rizikový faktor pro opakování násilí a potenciálně smrtelné útoky. Izolace je velmi častá forma kontrolujícího chování a může nabývat velmi závažných podob jako např. omezování osobní svobody (zamykání apod.).
Stalking	Pronásledování má souvislost se smrtelnými a téměř smrtelnými útoky a společně s fyzickým násilím je významným rizikovým faktorem pro případy vražd a pokusů o vraždu.
Sexuální násilí	Použití sexuálního násilí bývá spojeno s vyšší pravděpodobností použití násilí se závažnými zraněními a opakováním násilí ve vztahu.
Vyhrožování zabitím a ublížením na zdraví	Praktické zkušenosti ukazují, že závažnému násilí často předchází vyhrožování a že vyhrožování je důležitým ukazatelem nebezpečnosti pachatele.
Škrčení a dušení	Přibližně polovina obětí femicidy byla v průběhu posledního roku před jejich zabitím svým partnerem škrčena.
Rizikové faktory spojené s osobou pachatele	
Pachatelovy problémy s alkoholem a drogami	Závislost pachatele na alkoholu a/nebo drogách je spojena se zvýšeným rizikem zabití a závažného násilí.
Majetnictví, extrémní žárlivost	Také extrémní žárlivost a majetnictví jsou spojeny s rizikem závažného násilí.
Další formy nebezpečných postojů	Kromě extrémní žárlivosti a majetnictví jsou rizikovými faktory také další patriarchální postoje, jako např. velmi rigidní představy o mužské nebo rodinné cti/hrdosti.
Psychické problémy a vyhrožování sebevraždou na straně pachatele	Psychické problémy pachatele, včetně depresí jsou spojeny se zvýšeným rizikem opakování a závažných forem násilí. Vyhrožování sebevraždou a psychické problémy pachatele jsou rizikové faktory pro případy vražd následovaných sebevraždou pachatele. Případy femicidy jsou následovány sebevraždou pachatele ve třetině případů.
Nezaměstnanost	Nezaměstnanost pachatele DN je významným rizikovým faktorem (Campbell).
Vnímání rizika obětí	
Strach o sebe (a ostatní)	To, jak oběť sama hodnotí riziko, které jí hrozí, je významným predátorem opakování násilí a smrtelných zranění. Výzkum ukazuje, že existuje významný vztah mezi tím, jak hodnotí riziko oběť a tím, jaké násilí pachatel použije. Přesto mají některé oběti domácího násilí tendenci násilí minimalizovat a podceňovat. Podle studie Campbellové, přibližně polovina žen, které byly svými partnery zavražděny, nevyhodnotila adekvátně riziko, že jejich partner je schopen je zabít.

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Přítěžující a situační faktory	
Rozchod/ odchod od partnera	Rozchod je obecně považován za významný rizikový faktor závažných útoků a/nebo rizika zabití.
Kontakt s dětmi	I po rozchodu čelí mnoho žen pokračujícímu násilí a obtěžování ze strany jejich bývalého partnera a kontakt s dětmi je oblastí, které znamená zvláštní riziko pro ženu i děti.
Nevlastní děti pachatele žijící ve společné domácnosti	Rizikové faktory pro zabití/vraždu zahrnují také přítomnost nevlastních dětí pachatele ve společné domácnosti
Těhotenství	Násilí v době těhotenství je rizikovým faktorem pro závažné násilí až zabití. Cca 30% případů násilí začíná v období těhotenství. Těhotné ženy čelí vyššímu riziku lehčího i závažného násilí než ženy, které nejsou těhotné. Domácí násilí, ke kterému dochází v době těhotenství ženy, je spojeno s vyšším výskytem potratů, nízké porodní váhy, předčasných porodů a zranění až smrti plodu.
Nedostatek ochranných a podpůrných opatření	Je důležité mít na paměti, že nedostatek ochranných opatření, neexistence nebo neefektivní zákony či nedostatek azylových domů a specializovaných center pro oběti DN mohou být také závažným rizikovým faktorem pro zvláště ohrožené oběti.

Pro rychlejší zorientování a vyhodnocení aktuálního rizika opakování či pokračování násilí může zdravotnickému personálu posloužit dotazník vyvinutý L. Campbellovou a kol. Při tvorbě tohoto dotazníku (BREF: *Brief Risk Assessment for the Emergency Department*)² autoři vycházeli z obsáhlejší verze metody Posouzení nebezpečí (Danger Assessment)³, kterou uzpůsobili právě potřebám zdravotnického personálu na odděleních pohotovosti a traumatologie, které se nejčastěji setkávají s akutními stavy po napadení. Tento nástroj slouží k identifikaci obětí s nejvyšším rizikem závažných zranění či potenciálně smrtelného útoku. BREF obsahuje 5 otázek, přičemž kladná odpověď na jakékoli 3 z nich poukazuje na 83% riziko závažného útoku/napadení.

² Snider, C. et al., Intimate partner violence: development of a brief risk assessment for the emergency department. Acad Emerg Med. Nov. 2009; 16 (11): 1208-16.

³ www.dangerassessment.org

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Krátký dotazník pro vyhodnocení akutního nebezpečí (BREF)

1. Došlo v posledních 6 měsících ke zvýšení frekvence či závažnosti násilí?
2. Ohrožoval vás někdy partner zbraní nebo vyhrožoval jejím použitím? (zbraní je myšlena nejen střelná zbraň ale např. i nůž či jiný předmět, jehož použití by mohlo způsobit závažné zranění či smrt)
3. Myslíte si, že by byl partner schopen vás zabít / vážně zranit?
4. Napadl vás partner, když jste byla těhotná?
5. Je Váš partner žárlivý a jsou projevy žárlivosti spojeny s násilím?

Vypracování bezpečnostního plánu

Identifikací rizikových faktorů proces podpory obětí domácího násilí nekončí. Je nezbytné, aby následovalo vypracování základního bezpečnostního plánu, jehož cílem je minimalizovat riziko opakování násilí a jeho negativních důsledků. důležité

Bezpečnostní plán musí vždy vycházet z aktuální situace oběti. Riziko je velmi proměnlivé a proto je vždy potřeba zohlednit současnou situaci a kontext. Při opakovaném kontaktu s obětí je potřeba bezpečnostní plán vždy znovu aktualizovat. Při sestavování bezpečnostního plánu je důležité zohlednit zvláště riziková období a situace (např. rozchod či odchod od násilného partnera, podání návrhů k soudu, podání trestního oznámení, kontakt násilného partnera s dětmi apod.). Při plánování konkrétních strategií je vhodné vycházet z toho, co se ženě v minulosti již osvědčilo, co jí pomohlo a zaměřit se na zajištění bezpečí v bytě, při cestě do zaměstnání, vyzvedávání dětí ze školky či školy apod.

- Vychází vždy z aktuální situace oběti, nutná aktualizace.
- Vyhodnocení hrozícího nebezpečí.
- Bezpečí ženy = bezpečí dětí.
- Co v minulosti pomohlo, jaké strategie se osvědčily?
- Jak se chovat, kam se obrátit, co dělat? Bezpečnost v bytě.
- Nikdy dopředu nesdělovat partnerovi, že chce odejít, že vyhledala pomoc.

V případě rizika opakování násilí je vhodné ženu poučit o tom, aby si na dostupné místo připravila bezpečnostní tašku, kterou může vzít s sebou v případě, že bude muset z bytu narychlo odejít.

Bezpečnostní taška by měla obsahovat:

ROSA – centrum pro ženy, Podolská 242/25, Praha 4, poradna Na Slupi 14, Praha 2
pomoc ženám, obětem domácího násilí: poradenství, krizová intervence, azylové ubytování. tel. 241432466, SOS linka 602 246 102, info@rosa-os.cz, www.rosa-os.cz, www.stopnasili.cz

- Oblečení, hygienické potřeby
- Doklady, peníze, dokumenty
- Náhradní klíče
- Nejoblíbenější hračka dítěte
- Peníze nebo platební kartu
- Léky
- Telefonní čísla na azylové domy, krizová centra a specializované poradny

Bezpečnostní plán v situaci, kdy žena zůstává s násilným partnerem

- Co může udělat, aby zajistila své bezpečí?
- Co jí v minulosti pomohlo?
- Na koho se může obrátit?
- Jak vypadá byt? Kterým místům v bytě se vyhnout?
- Má přístup k telefonu?
- Může přivolat policii nebo dát někomu signál?
- Bezpečnostní taška
- Důvěřovat své intuici
- Informace o možnosti vykázní násilného partnera ze společně obývaného bytu či domu

Bezpečnostní plán v situaci, kdy žena plánuje odchod od násilného partnera

- Jak a kdy může odejít co nejbezpečněji?
- Neříkat partnerovi o žádných plánovaných krocích.
- Teprve až bude v bezpečí- poslat partnerovi zprávu, že odešla z důvodu hrozícího násilí.
- Ví o bezpečném místě, kam odejít? Zná utajené azylové domy, krizová centra?
- Co může učinit pro utajení svého pobytu?
- Komu může důvěřovat natolik, že mu může sdělit místo pobytu, případně nové telefonní číslo?
- Jaké právní kroky může udělat, aby zvýšila své bezpečí?(soudní zákaz přiblížení ke své osobě, podání trestního oznámení)
- Odkázat ji na specializované centrum

Bezpečnostní plán v situaci, kdy žena od násilného partnera odešla

- Měnit trasy cesty domů
- Informovat známé, kolegy
- Nescházet se s partnerem nikdy o samotě
- Nechodit sama do bytu, který opustila, pouze za asistence policie
- Instalace bezpečnostního systému
- Spolupráce se specializovaným centrem

NADACE
OPEN SOCIETY FUND
PRAHA

Shrnutí

- Bezpečnostní plán vychází vždy z aktuální situace oběti, nutná aktualizace.
- Vyhodnocení hrozícího nebezpečí.
- Bezpečí ženy = bezpečí dětí.
- Co v minulosti pomohlo, jaké strategie se osvědčily?
- Jak se chovat, kam se obrátit, co dělat? Bezpečnost v bytě.
- Nikdy dopředu nesdělovat partnerovi, že chce odejít, že vyhledala pomoc.

Více informací o sestavení bezpečnostního plánu můžete najít například na stránkách organizace ROSA www.stopnasili.cz , www.rosa-os.cz , případně v publikacích organizace WAVE na www.wave-network.org

